

ANTI- JANTE

JUSSI MÄNTYSAARI

Anti-Jante

Kiitos Suvi ja Tinka että annoitte aikaa kirjoittaa. Kiitos Ilkka Koskinen, Jussi Vuola, Ville Malja ja Eetu Kauppinen kommentteista. Kiitos paskarinkiläisille rohkaisusta ja Kari Jokiselle kannesta.

Kirja on omistettu Suomen pikkukaupungeille ja erityisesti sille yhdelle, jota ilman en olisi minä.

Jussi Mäntysaari
Anti-Jante

© 2019 Jussi Mäntysaari

Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi

Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa

Kansi: Kari Jokinen

ISBN: 978-952-33-0438-3

Prologi

Saviojan torppa ei ollut seudun komein tölö, mutta Martta Juhantytär oli ylpeä hänen ja miehensä Aukustin kotitilasta. Torpan pihapiirin tallissa oli kaksi suomenhevosta ja hyväkuntoiset hevoskärkyt, ja lato alkoi jo täyttyä tämän vuoden heinästä. Lehmiä oli seitsemän, ja niistä huolehtiminen Martan lempipuuhaa.

Elettiin helteistä heinäkuuta. Normaalisti Martta olisi lähtenyt viemään lehmiä laitumelle jo aamuvarhain, mutta riita miehen kanssa oli viivästyttänyt lähtöä. Riidan aihe oli toistunut lähipäivinä usein. Aukusti oli innokkaasti mukana läheisen torpan isännän kokoamassa lakko-porukassa, mistä Martta ei pitänyt. Ajatus maatyöläisten lakosta oli hyvä, mutta Martta vastusti kiivasluonteisen naapurin taipumusta rähinöintiin.

Tänään talon piikakin oli lähtenyt naapurin isännän koolle kutsumaan kokoukseen. Martta oli varma, että piikaa kiinnosti enemmän Ala-Jokelan kartanon hevostallin renki kuin lakko-oikeus, muttei ollut jaksanut rähistä piialle riideltään koko aamun miehensä kanssa.

Lehmiä ei lakko kiinnostanut, joten Martta lähti kuljetamaan niitä laitumelle. Helteisessä ilmassa oli jotain pahaenteistä. Sirkat sirittivät tavallista varovaisemmin, eikä lehmien liikkeissä ollut niille tyypillistä iloluontoisuutta. Martta lauleli lehmille kaikki niiden lempilaulut, mutta elikoiden korvat pysyivät varovaisessa luimussa.

Laidun, jota Martta tänä kesänä käytti, oli kirkonkylän toisella puolen. Matka ei ollut pitkä, mutta hänen piti ylittää päätie läheltä meijerisiltaa. Päästessään tielle Martta kuuli huutoa ja laulua. Tietä pitkin lähestyi tutun näköinen joukko. Joukon kärjessä marssi naapuritorpan ukko, talik-

koa heiluttaen. Aukustin vaalea hiuspehko erottui porukasta myös. Miksi Aukustin piti lähteä tällaiseen mukaan?

Marttaa suututti, mutta hänen oli saatava lehmät pois metelöivän joukon tieltä, etteivät ne pelästyisi ja juoksisi minne sattuu. Tien toisella puolella oli Suomelan kartanon niitty, jonka kautta hän päätti oikaista.

Kyyneleet kohosivat Martan silmiin, kun hän paimensi lehmät tien yli. Aukusti saisi kuulla illalla kunniansa. Suomelan niityllä hänen huomionsa kiinnittyi keltaiseen kiiltävään möykkyyn. Mikä se oli? Pienillä ikkunoilla varustettu metallinen mökki? Miksi se oli Suomelan niityllä?

I

Tapio Mangård astui sisään parhaat päivänsä nähneelle bussiasemalle. Hän oli noussut bussiin kolme tuntia aiemmin Helsingin Oopperatalon luona, ja nyt hän oli kaukana Oopperatalolta.

Lattiaan oli teipattu viivoja. Yhden viivan vierellä kulki punaisia teipattuja askeleita kohti pubia. Tapio tuijotti pubin ikkunateippauksia. "Rommel Pubi, perustettu 1992". Teippaukseen kuului hymyilevä oluttuoppi, jonka pään päältä kuokuva olut valui sen reunoja pitkin. Tuoppia hymyilytti. Sisältä kuului rock-biisi, jonka Tapio tunnisti Thin Lizzyn The Boys Are Back in Towniksi.

Toinen viiva vei pieneen kahvilaan, joka oli oikeastaan pelkkä tiski bussiterminaalin kulmassa. Tiskin takana ylipainoinen nainen pakkasi hymyillen munaleipiä tuorekelmuun. Tarjolla oli myös mehupurkkeja, muutamaa erilimsamerkkiä ja kahvia. Pepsi Max -mainos kiersi tiskin reunaa.

Kolmas viiva vei infotiskille ja vessaan. Tapio oli virtsanut horjuen bussin vessassa puoli tuntia ennen määränpäätä, joten tämä viiva oli hänelle hyödytön. Hän ei koskaan suostunut istumaan bussin nöyryyttävän pienelle vessanpöntölle, vaikka bussin vessan seinään teipatut ohjelaput olisivat sanoneet mitä. Tapion äheltäessä vessan ovea auki hän oli kohdannut väsyneen näköisen nuoren naisen katseen, joka jonotti pääsyä vessaan.

Remmelissä oli kolme asiakasta ja baarimikko, jolla oli silmiinpistävän tuuheat viikset. Asiakasta kaksi – parikymppiset miehet pilottitakeissaan – touhusivat kännykällä ohjattavan jukeboksin kimpussa, ja ihon keltaisesta kelmeydestä päätellen maksakirroosin loppusuoraa viet-

tävä nainen nuokkui baaritiskillä edessään ilmeisesti kosuvissyyä.

Tapio irvisti varovasti naiselle ja kiersi viiksivallun luo.

- Olisko sulla IPAA?
- Kolmosta, nelosta, lonkeroo, siideriäkuivaama-keeta.

Puhe vaikutti tulevan kaikkialta Tapion ympäriltä ja samaan aikaan ei mistään tietyistä pisteestä, sillä miehen huulia ei näkynyt viiksien takaa, eivätkä viikset edes liikuneet hänen puhuessaan.

Tapio tilasi kolmostuopin ja katui ensimmäistä kertaa muuttoaan pikkukaupunkiin. Hän käveli ikkunapöytänsä todetakseen, että ikkunaan teipattu valtava ylitsevuotavan oluttuopin kuva peitti suurimman osan näkymästä ulos. Sen verran Tapio ikkunasta näki, että bussiaseman takana kulki tie, jota pitkin pääsi muutaman sadan metrin päässä nököttävään ruokakauppaan ja sen sivusta kulkevalle tielle, joka kännykän kartan perusteella oli pikkukaupungin pääkatu.

Olut maistui siltä, että Remmelin hana pitäisi puhdistaa, ja pian. Tapio nieleskeli olutta pienin kulauksin ja kurkisteli tarran takaa ohikulkevia tuulitakkeja. Tavallaan hän halusi, että joku istahtaisi hänen seurakseen mutta samalla hän pelkäsi sitä. Hän ei suostunut kirjoittamaan laulunaihetta ylös, vaikka se pyöri hänen mielessään: Kaiken menettänyt mies kuivuu peräkylän paskabaarissa valtavan potentiaal-
lin valuessa kusen mukana pisuaariin.

Kusen ajattelemisesta tuli välittömästi hätä. Tapio vilkaisi Remmelin asiakkaita, ja jätti vaatteista pullean putkikassinsa ja olkalaukkunsa ikkunaloosiin, ja lähti kohti Remmelin WC-tilaa. "Ukot" ja "Akat", luki oviin kiinnitetyissä peltikylteissä. Tapio avasi ukkojen huoneen oven, vaikka peltikyltin kaaressa kuseva mahakas isäntä sotikin hänen mieskäsitystään vastaan.

Kondomiautomaatti oli hakattu muodottomaksi. Odotellessaan lorinan loppumista Tapio ehti miettiä montakin mahdollista syytä kondomiautomaatin nuijimiseen. Hän hymyili ajatuksilleen, pesi kätensä ja palasi pöytään.

Vessakäynnin aikana hänen pöytänsä oli istahtanut kaksi nuorta miestä ja samanikäinen nainen. Poikia ja tyttö, mietti Tapio. Kaikki virnuilivat hänen lähestyessään pöytää.

Tapio istahti arvovaltaisin elkein kassiansa viereen ja hörppäsi kitkerää kolmosolutta.

- No?
- Aateltiin tulla moikkaamaan, uus tyyppi. Täällä ei paljon uusia tyyppejä näe.
- Mistä te tiesitte, että tässä pöydässä istuu "uusi tyyppi", minä kävin vessassa.
- Nähtiin kun tulit bussista, tuossa kipsalla oltiin.
- Okei. Jaha. Keitäs te sitten ootte?

Seurue vilkuili toisiaan. Epämukavan pitkältä tuntuvan hiljaisuuden jälkeen tyttö sanoi:

- Mä oon Tiina, ja nää on Pauli ja Tissi.
- Just, no minä olen mulku.
- Eikun mä oon Timo, mut sanovat Tissiksi.
- Mä oon vaan Pauli.
- Käytte jotain koulua varmaan?
- Tietty, lukioo.
- Täällä ei oo amista, eikä me muutenkaan.
- Mä aion insinööriksi.
- Niin tota, me tässä Paulin ja Tissin kanssa mietittiin, että voisitkohan sä hakea meille juomaa. Pölli, eli toi ukko tuolla, ei katsele meitä kovin

kauaa jos me ei osteta jotain. Voidaan vaikka kiitokseksi vastailla sun kysymyksiin jos sulla sellaisia on.

- Jos minä sitten haen teille juomaa. Mitä otatte?

Tiina halusi oluen, Pauli ja Tissi ottivat lonkeroa. "Betonii", he sanoivat kilitäessään laseja keskenään. Hakiesaan juomia jurottavalta baarimikolta Tapio mietti, miten helposti uuteen paikkaan saapuessa omaksuu uuden roolin. Nyt hän oli mies joka tarjosi tuntemattomille juomia. Tätä ei Kalliossa uskoisi kukaan.

- Ensimmäinen kysymys: Kuka on nuijinnut späräriautomaatin?

Tiina, Pauli ja Tissi tuijottivat Tapiota.

- Eikö se oo sellanen juttu vähän, että kortsuautomaattia pitää lyödä, katsoa jääkö siihen jälki.
- Niin, se on siistiä jos saa metalliin jätettyä jäljen.
- Naisten vessassa ei ole kortsuautomaattia.
- Vaan pitäiskö olla.
- Älä viitti Pauli.

Tapio myönsi itselleen että oli toivonut kolmikon hämentyvän slangisanasta. Hän oli ehkä lähestynyt tutustumista väärästä suunnasta.

- Toinen kysymys: Minne täällä kannattaa mennä viettämään iltaa näin perjantaisin?
- Sä oot siis jäämässä?
- Minä kysyn, koska minä ostin oluet. Jos haluatte kysyä, ostakaa minulle juotavaa.
- North Starissa täällä käydään. Nortti. Ainoa yökerho. Tamppausmusaa ja mimmejä.

- Ja kaupungin kalleimmat kaljat, eli jonkun kotonan me kitataan. Niin tai täällä Remmelissä tai jossain.

Tapio uskoi tietävänsä minkälaisesta paikasta oli kyse.

- Minä olen Tapio, muuten. Unohtui tuossa sanoa, kun luulin että vittuilitte sen Tissi-nimen kanssa. Mutta hyvä on, sinä olet Tissi, kyllä me tällä pärjätään.

Kukaan ei oikein osannut tehdä sen jälkeen mitään. Tiina, Pauli ja Tissi halusivat lisää juotavaa – tai ainakin Tiina – mutta heillä ei ollut rahaa. Tarkasti budjetoitu perjantai-ilta ei kestäisi neljän euron tuoppia tähän kohtaan.

Tapio oli ollut kaupungissa vasta puoli tuntia, mutta Pub Remmel alkoi tuntua jo kotoisalta. Hänellä oli seurue, oluet lämmittivät mukavasti ja äskeinen pakokauhu alkoi väistyä. Hän lähtisi illalla Norttiin.

- Niin mitä sä teet täällä?
- No tänään minä ajattelin humaltua hyvässä seurassa.
- Eiku ihan oikeasti, kai sä voit meille kertoa? Onko sulla sukua täällä? Tulitko moikkaamaan serkkuja?
- Tulin töihin.

Tapio nosti taas tuopin huulilleen. Hän tuijotti hetken kadulla löntystäviä eläkeläisiä näkyvyyttä häiritsevän teipauksen sivuitse.

- Kysymys kolme. Tai onko tämä neljäs, viides? Miksi tämän paikan nimi on Remmeli?

Tapio otti paremman asennon, tyytyväisenä kädenojennuksestaan. Hän oli paikalla, ja innokas oppimaan.

Hän käänsi päätään hieman kallelleen ja otti kasvoilleen varovaisen hymyn.

- Omistaja on nimeltänsä Rimmel. Ei koskaan täällä töissä.
- Mutta mihin sä oot tulossa töihin? Tehtaalle?
- Saatte kyllä tietää aikanaan.

Keskustelu tyrehtyi taas. Tuopit olivat tyhjä. Tapio ei pysynyt päättämään, lähtisikö jatkamaan Helsingistä tulleen maailmanmiehen alentuvia elkeitä, vai tunnustaisiko kolmelle ensimmäisenä tapaamalleen ihmiselle hätänsä ja turvattuutensa. Kertoisiko hän, että tarvitsisi seuraa, ettei voisi vain mennä uuteen asuntoonsa odottelemaan töiden alkua? Kertoisiko hän, että sellainen tyhjyys ajaisi hänet lähtöpisteeseensä, Kallioon?

Ei tietenkään kertonut, se oli osasyynä siihen että hän oli täällä. Mutta jatkaakseen yhteistä hetkeä Tapio keksi, ettei tiennyt missä hänen uusi kämpänsä sijaitsi.

- Kuulkaa, minä olen vuokrannut täältä asunnon. Jonkun omakotitalon pihasta pienemmän kämpän. Osaatteko sanoa missä tällanen olisi?

Tapio kaivoi kännykästään kartan ja kuvan. Lähimpänä ollut Pauli kumartui katsomaan. Ei ollut kaukana, heti pääkadulta seuraava poikkikatu. Mukava alue, hienoja taloja. Tiinakin asuu siellä.

- Jaaha, pitäiskö meidän mennä? Oli hauska nähdä Tapsa, ehkä törmätään Nortissa!

Ylipirteä lähtörepliikki herätti Paulinkin räpläämästä kännykkäänsä. Kolmikko katosi pöydästä yhtä nopeasti kuin oli siihen ilmestynytkin.

Tapio olisi yhtä hyvin saattanut kuvitella äskeisen kohtaamisen. Oikeasti hän istuisi vielä bussissa matkalla tä-

hän paikkaan, joka olikin ihan erilainen. Ei mitään pubia, ei edes linja-autoasemaa, vain R-Kioski, jonka kassalla myydään lippuja, S-Marketin parkkipaikka jonka takana pääkatu. Ei Remmeliä, ei uteliaita nuoria.

Baaritiskin pubiruusu hikkasi niin, että se kuulosti oksentamiselta.

II

Vuokrafirmalta saatu kuva vastasi täydellisesti todellisuutta. Tapion uusi asuinalue oli juuri niin idyllinen kuin mitä mainosteksti oli luvannut.

Vanhat koivukujat kiersivät kunnostetuista rintamamiestaloista koostuvaa katuruudukkoa. Helsingissä moinen alue tarkoittaisi vähintään puolen miljoonan euron taloja, täällä murto-osaa siitä. Alue oli kirjaimellisesti heti keskustan tuntumassa ja talot olivat kauttaaltaan siistejä. Kiiltävä farmari-Volvo lipui Tapion ohi kun hän käveli kohti määränpäättään. Jäykän oloinen mies ja nainen permanenttikampauksessa tuijottivat häntä auton lipuessa ohi. Tapio nyökkäsi.

Nurmikot oli leikattu siisteiksi, postilaatikoissa oli taidokkaasti veistettyjä nimikylttejä. Tapio oli havaitsevinaan pientä kilpailutrendiä kylttien koristeellisuudessa ja yksityiskohtien runsaudessa. Autoilla täällä ei pröystäily, sillä jo bongatun farmari-Volvon lisäksi pihojen autokatoksia kansoittivat lähinnä Skodat ja muutaman vuoden vanhat Volkswagen Golfit.

Hänen uusi kotitalonsa oli piilotettu hyvin hoidetun pihan perälle. Pieni punavalkoinen mökki hönki kodikkuutta. Tontin päärakennus oli pääväriltään vihreä. Talon kulmat ja ikkunanpielet oli maalattu valkoisiksi. Päärakennukseen oli selvästi hiljattain vaihdettu tummankiiltävä peltikatto. Tahraton Skoda kiilsii pihakäytävällä. Tapio kiersi auton varoen astumasta istutuksiin, joiden kukkapaljoudesta hän ei tunnistanut ainuttakaan kasvilajia.

Betonisissa portaissa oli sammalta ja metallinen kaide tuntui vuosikymmenten kulutuksen jälkeen silkiseltä ja turvalliselta. Koska Tapio ei voinut jäädä seisomaan portaille turvallista kaidetta hipelöiden, hän otti viimeiset pari

askelta ja soitti ovikelloa. Riitasointuinen sävelmä kilahdi soimaan sisällä talossa.

- Se on auki!

Sisään. Nakkikeitto, Kulta Katriina, nahkakenkien suoja-suihke ja vanhat päällystakit. Tapio huomasi kuvittelevansa itselleen supervoimia, kun hänen nenänsä pystyi erittelemään hajut niin nopeasti. Ei kai tällaisen talon eteisessä muulta voinut haistakaan.

Supervoimistaan rohkaistuneena Tapio otti nahkarotsinsa pois ja ripusti sen verkkari- ja tuulitakkien päälle. Buut-sitkin lähtivät tavallista sujuvammin jaloista, eikä tennissukkien haju haitannut tässä sekamelskassa.

Kyökin puolella istui hänen vuokraemäntänsä Terttu. Kahvitteli siinä. Tapio työnsi hiuksiaan korvan taakse ja rykäisi tervehdyksen.

- Niin Tapio Mangård. Teidän kämppään tulossa.
- Niin minä aattelinkin. Tule hyvä mies peremmälle, istumaan kiireen päälle, vai onko sinulla kii-rettä? Minä olen Terttu.
- No kai minä ehdin hetken.
- Kahvia?
- Ei.
- Nakkikeittoa?
- No miksikä ei.
- Mitäs ruokajuomaksi?
- Kaljaa?
- Ei.

Terttu ei tehnyt ruokajuomaehdotuksesta sen suurempaa numeroa. Nousi vaan, ja pisti Tapiolle reilun lautasen nakkikeittoa liedellä olevasta kattilasta. Kun Terttu otti mar-

gariinia jääkaapista Tapio näki hyllyllä komean rivin Karjala-tölkkejä. Hän sai lasin vettä.

Nyt oltiin edetty niin nopeasti, ettei Tapio tiennyt mitä sanoa. Hän mussutti nakkikeittoa – hyvää – ja vilkuili syödessään Terttua, ja väläytti tälle nopean hymyn aina kun ympäri keittiötä touhuavan rouvan katse osui häneen.

Terttu keräsi kirjekuoreen tavaraa. Muutama avain, avainkaulanauha (Agri-Market, nauhassa luki) ja lasku vilahtivat kuoreen.

- Oikein mukavaa että tulit. Tässä on avainta, ja vuokra pitäis sitten maksaa joka kuun viides, paitsi meidän sovittiin, että tämän ensimmäisen kuun maksat heti kun tulet. Pakettiauto toi sulle jotain tavaraa, kannettiin ne sisään. Ei siinä montaa laatikkoa ollut.

Terttu asetti kuoren Tapion eteen ja kävi ikkunan edessä olevalle porrasjakkaralle istumaan. Hän kääntyi katsomaan Tapion tulevaa asuntoa.

- Vieraita saa olla, minä en niistä välitä, mutta pihalla ei kekkuloida kännissä tai munasillaan.

Keskustelun jyrkkä käänne yllätti Tapion, joka tipautti lusikastaan nakinpalasen takaisin lautaselle.

- Täällä oli niitä virolaisia rakennusmiehiä pari kuukautta. Kaljaa kittasivat joka ilta ja meteli oli hirveä.

Syy oluiden pysymiseen kaapissa selvisi. Tapio nojasi taaksepäin tuolissaan ja heilautti kätensä viereisen tuolin selkänojalle.

Anti-Jante on romaani pikkukaupungeista, metallimusiikista, unelmista, vallankumouksesta, lukiosta, musikaaleista ja aikuistumisesta.

Tapio Mangård on hevimetalliin mieltynyt muusikko, joka pakenee liian ahdistavaksi käynyttä levyprojektia pikkukaupunkiin. Hänestä tulee lukion musiikinopettaja, jonka tehtäväksi annetaan rehtorin lempilapsi, Rantakarin lukion musikaalinäytelmä. Näytelmästä muodostuu Tapion pakkomielle, jonka edessä työt ja tyttöystävä ovat vain tiellä. Samalla paikalla sata vuotta sitten käyty sisällissotaa edeltävä kahakka pyrkii sekin tunkemaan Tapion maailmaan, monumentaalisin seurauksin.

Samaan aikaan lukiolaiset Niina, Pauli, Tissi ja Pete yrittävät löytää paikkansa maailmasta ja murtautua läpi pikkukaupunkia ympäröivän muurin.

Anti-Jante on Jussi Mäntysaaren (s. 1980) esikoisromaani. Siviiliammatiltaan hän on musiikkipääällikkö. Mäntysaari elää puolison, tytärpuolen ja kahden koiran kanssa Espoossa, mutta lapsuutensa hän vietti pikkukaupungissa nimeltä Huittinen.

ISBN 978-952-33-0438-3